

spremenijo. Prav tako se učenci zavedajo pomena zdrave telesne aktivnosti, vendar jih večina ne telovadi redno. Ali sami vedno ukrepamo na podlagi vseh informacij, ki jih imamo? Pričakujemo pa, da bo zgolj informiranje otrok, mladostnikov in njihovih družin spremenilo njihovo vedenje (Council on School Health, 2008).

Izziv je v tem, da moramo biti realni glede tega, kaj je mogoče doseči, in določimo prednostne naloge. Pomembna vprašanja, ki si jih je treba zastaviti, vključujejo naslednje: Kaj je najbolj nujna potreba ciljne populacije? Kako kakovostno je znanje posameznikov ter kakšne možnosti imajo, da spremenijo škodljive navade? Cilji morajo biti realni, dosegljivi in merljivi (cilj je lahko, da si učenci umijejo roke po uporabi stranišča v kopalnici in pred kosilom). Vprašajmo se tudi, kaj je sprejemljivo za učence in kaj za širšo skupnost.

Pojavlja se tudi vprašanje glede načrtovanja vzgoje za zdravo spolnost. Medicinska sestra je kot izvajalka delavnice lahko v

zagati, kako učencem primerno predstaviti takšno tematiko. Otroci in mladostniki dobijo kar precej informacij o delovanju spolnih organov in zaščiti pred neželeno nosečnostjo, vprašanje pa je, ali jih dobijo v sprejemljivi in razumljivi obliki ter ob primernem času. Manj ali zelo malo pa imajo informacij o odnosu med spoloma, o čustveni zrelosti in zvestobi, o tem, kaj nas žene v spolnost, kako se obnašati v času, ko se telo prebuja, kako ohraniti integriteto svojega telesa tedaj, ko še nisi pripravljen na spolnost, da ne boš »črna ovca« med vrstniki, in kako se odzivati na zahteve lastnega telesa (Hafner, 2011). Kot strokovnjakinje imamo to svobodo, da izberemo pristope, ki bodo mladim pomagali sprejeti zdrave in pravilne odločitve.

Učenje življenjskih veščin otrok in mladostnikov zahteva celostni pristop. Tako bodo znali sprejemati odgovorne odločitve, reševati probleme, kritično in kreativno razmišljati, učinkovito komunicirati, graditi zdrave odnose, biti empatični,

spodobni (so)čustvovanja, spopadati se s težavami in zdravo ter produktivno upravljati svoje življenje. Ob tem pa ne pozabimo, da so »otroci odprti in pošteni posamezniki, ki raziskujejo svet s svežino in hrepenenjem, da bi izvedeli več. Če si bomo le dovolili, nam bo otroška spontanost omogočila, da bomo pogledali na svet malo drugače – zagotovo v bolj pozitivni luči!«

Literatura

- Council on School Health (2008): Role of the School Nurse in Providing School Health Services. V: *Pediatrics*, 121(5): 1052–1056.
- Gillespie, M.; McFetridge, B. (2006): Nurse education – the role of the nurse teacher. V: *J Clin Nurs*, 15(5): 639–644.
- Hafner, Alenka (2011): *Bilten javnega zdravja*. Pridobljeno 20. 1. 2019 na spletni strani: <http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/bilten29.pdf>.
- Kvas, Andreja (2011): Medicinske sestre na področju promocije zdravja in zdravstvene vzgoje: kje smo, kam gremo? V: *Zdravstvena vzgoja – moč medicinskih sester*. Zbornik prispevkov z recenzijo. Ljubljana: Društvo medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Ljubljana, str. 33–46.
- Pucelj, Vesna (ur.) (2007): *Vzgoja za zdravje: priručnik za izvajalce vzgoje za zdravje ob sistematskih pregledih šolskih otrok in mladostnikov: promocija zdravja za otroke in mladostnike v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.

Janez Ludvik Schönleben

Pred 400 leti se je rodil polihistor
Janez Ludvik Schönleben

■ **Rok Bečan** je duhovnik jezuit, po izobrazbi tudi slovenist in zgodovinar. Od leta 2018 dela v *Ignacijevem domu duhovnosti* v Ljubljani.

16. novembra 2018 je minilo 400 let od rojstva Ljubljančana Janeza Ludvika Schönlebna, prvega kranjskega polihistorja, zgodovinarja, genealoga, duhovnika, mariologa, govornika in pridigarja. Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU je leta 2017 o Schönlebnu izdal monografijo oziroma doktorsko delo Monike Deželak Trojar. Avtorica je oktobra 2018 na Inštitutu vodila tudi simpozij o Schönlebnu, na katerem so znanstveniki osvetlili polihistorjevo življenje in obsežno delo z neobičajno veliko vidikov.

Janez Ludvik Schönleben je bil sin ljubljanskega župana in vse življenje se je s študijskih in delovnih poti vztrajno vračal v rodno mesto in pisateljsko dejavnost posvečal domači deželi Kranjski, njenim deželnim stanovom ter ljubljanski škofiji. Te okvire

je tudi presegel, recimo v genealogiji habsburških vladarjev (na simpoziju jo je predstavil Vanja Kočevar) in teoloških spisih, posvečenih Devici Mariji, a ostajal zvest posthumanističnemu baročnemu literarnemu slogu. Sodobne politične razmere na

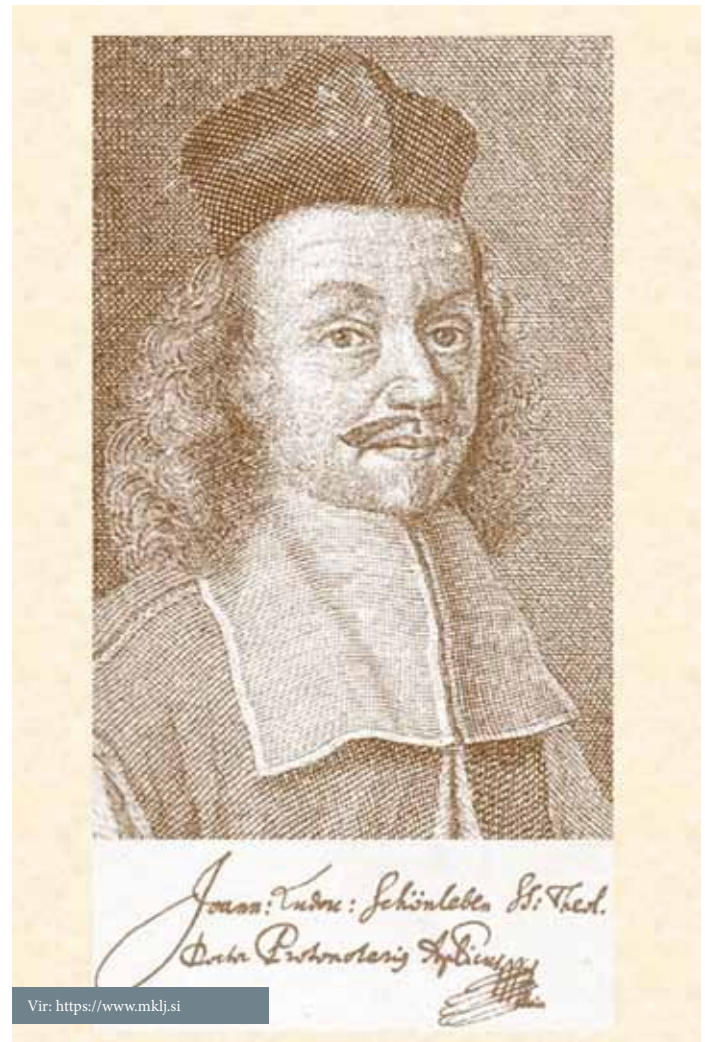
Kranjskem, v zaledju vojn, a v podrejenosti dežele absolutističnemu vladarju, je na simpoziju opisal Andrej Hozjan. Ana Lavrič je z umetnostnozgodovinskega vidika osvetlila »pietas Austriaca« oziroma pobožnost vladarske hiše, ki je utrjevala duhovno enotnost avstrijskih dežel in ki jo je med prvimi širil Schönleben. Še kot gimnazijec je Schönleben vstopil v Družbo Jezusovo in v njej ostal osemnajst let (1635–1653). Kljub temu, da je bil iz reda odpuščen, je stike z jezuiti ohranil, jim ob smrti zapustil knjižnico in v oporoki napisal, da njihovi vzgoji dolguje vse, kar ima in ve. V jezuitskem obdobju je bil razpet med Dunajem, Gradcem, Linzem, Passaui in Ljubljano, opravil je doktorske filozofske in teološke študije, bil posvečen v duhovnika, v duhovnosti in retoriki ni bil le vzgajan, ampak ju je tudi poučeval. Izraz njegove ustvarjalnosti je duhovna drama *Haeresis fulminata*, značilna za (jezuitsko) baročno dramatiko. Posvečena je kranjski plemiški družini Auerspergov in so jo ljubljanski jezuitski gojenci pod Schönlebovim vodstvom izvedli v dvodnevni uprizoritvi maja 1651. Rokopis drame je v plemiškem arhivu na Dunaju odkrila Monika Deželak Trojar in ga predstavila na simpoziju.

Schönlebove teološke oziroma mariološke spise sta predstavila Anton Štrukelj in Janez Ferkolj. Leto po izstopu iz Družbe Jezusove je Schönleben v Padovi zagovarjal doktorat, v katerem je obravnaval brezmadežno spočetje Device Marije. Delo je objavil v Ljubljani 1659, kasneje pa se v mariološki polemiki z dominikanci (npr. z delom *Palma virginea* iz leta 1671) prebil v sam evropski teološki vrh. Zaradi brezkompromisne polemičnosti sta bili dve njegovi deli žal uvrščeni na indeks prepovedanih knjig.

Svoja najboljša dela je Schönleben pisal v Ljubljani (1654–69), ko je opravljal lažje, a ugledne službe v stolnici in deželnem dvorcu. Čeprav se je izkazal tudi kot dušeslovec (filozofski rokopis o značaju *Basis ethica* iz leta 1654 je na simpoziju predstavil Matija Ogrin), se je Schönleben zapletel na škofiji v značajski prepir, pisateljsko delo pa ga je začelo zdravstveno izčrpati. Pedantni značaj mu je pomagal, ko je o družinskih deblih (genealogiji) kranjskega plemstva in cerkvenih ustanovah zbiral zgodovinske podatke, česar ni opustil vse do smrti. Njegove arhivske spomene iz Nadškofijskega arhiva Ljubljana, ki pomagajo bolje razumeti barok in Cerkev 17. stoletja, je na simpoziju oživila Julijana Visočnik. Preden se je Schönleben iz vlažne Ljubljane umaknil za sedem let (1669–76) v Ribnico na mesto župnika in arhidiakona, je objavil še knjižno genealogijo Auerspergov, ki jo je na simpoziju z grafičnega vidika predstavil Luka Ručigaj.

V Ribnici je objavil več vplivnih del, ki kažejo na njegovo jezikovno cerkveno dejavnost, predstavila pa sta jih Alen Širca in Majda Merše. Tri njegove zbirke pridig v nemščini in latinščini (svetniki cerkvenega leta, postni govori in premissljevanja, nedeljski govori za vse leto in nekaj prazničnih) so vplivali na kasnejše slovenske retorike in duhovne pisatelje (Janez Svetokriški, Rogerij Ljubljanski, Jernej Basar, Matija Kastelec). Njegova izdaja bogoslužnih beril *Evangelia inu Lystuvi* (1672) je nadgradila jezik Dalmatinove Bible in Čandek-Hrenovega lekcionarja s kritičnim izbiranjem izrazov (npr. domačenjem tujk in novimi tvorjenkami) ter s prefinjenim smislom za Sveto pismo.

Iz Ribnice se je Schönleben vrnil v Ljubljano leta 1676, dve leti prej pa je svoje domoljubje izrazil z zgodovinopisnim delom

Aemona vindicata (1674; vpliv dela na baročno interpretacijo antičnih arheoloških najdb je predstavil Stanko Kokole). V delu je npr. prvi pravilno določil lego antične Emone. Knjigo je nadgradil v letu svoje smrti z delom, po katerem je kot zgodovinar najbolj poznan: *Carniola antiqua et nova* (1681). Na simpoziju so to delo osvetlili kar trije prispevki (Janez Mlinar, Darja Mihelič, Janez Weiss), in sicer v luči baročnega zgodovinopisja (npr. predhodnik Megiser in naslednik Valvasor) in metodologije. Če so bila prejšnja Schönlebova dela natisnjena v tujini, je za slednje značilno, da je natisnjeno v Ljubljani. Prav Schönlebova zasluga je, da je v domače mesto za stalno pripeljal tiskarja iz Salzburga.

Janez Ludvik Schönleben počiva v jezuitski cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani pod oltarjem sv. Križa, ki ga je dal sam predelati. Njegova dela, ki jih je celovito popisala Monika Deželak Trojar, vabijo k branju in še kakšni obravnavi. Zbornik simpozija, ki je oživil Schönlebovo dediščino, bo izšel konec letošnjega leta.

Literatura

- Deželak Trojar, Monika (2017): *Janez Ludvik Schönleben (1618–1681): oris življenja in dela*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Deželak Trojar, Monika (ured.) (2018): *Janez Ludvik Schönleben (1618–1681): 400-letnica rojstva: znanstveni simpozij: program simpozija in povzetki referatov*. Ljubljana: Založba ZRC.